

AVILAI SZENT TERÉZ LEVELEI

I. KÖTET

KIADJA A MAGYAR SARUTLAN KÁRMELITA
RENDTARTOMÁNY

2014

Ez a munka javított és átdolgozott kiadása az
Avilai Nagy Szent Terézia levelei I–II. című 1943-ban,
Keszthelyen készült köteteknek.

A kötet szerkesztői és sajtó alá rendezői:
Nagy Fruzsina és Hoványi Márton

A levelek fordítója:
P. Szeghy Ernő OCD

© Magyar Sarutlan Kármelita Rendtartomány
és a szerkesztők

Borító tervek: Fehér Márta
Nyomdai előkészítés és nyomás: Alto Nyomda,
Székesfehérvár

A Szentlélek kegyelme legyen Önnel!

*Örömökre szolgál, hogy alkalmam nyílik
Kegyelmednek magamról írni...*

Olvasható kapcsolat

Avilai Szent Terézia levelei

*„Azt hiszem, most nincs jobb eszközünk a szeretetnél.
Isten adja azt meg nekünk Önmagával együtt!”*
/399. levél/

Jézusról nevezett Teréz (1515–1582) alakját és tanítását levelei nélkül aligha lehet érdemben megismerni. Ezek a rövidebb–hosszabb prózai szövegek hallatlan erővel keltik életre a 16. századi Spanyolországot és benne azt a nőt, aki életének utolsó harmadában kolostorról kolostorra utazva leveleivel egészítette ki azt, amit jelenlétével még így sem tudott biztosítani. Levelei eljutottak II. Fülöp királyi udvarától kezdve egészen Amerikáig, ahol testvérei éltek a konkvisztádorok mindennapjait. Elveszett leveleit kétszer annyira becsülhetjük, mint a birtokunkban lévő 468 darab írást.¹ A reformált kolostorok mindegyikével folyamatosan tartotta a kapcsolatot, ahogy a világi mecénásokkal, rokonságával és barátaival is. Kapcsolatrendszerének kiterjedtsége a korabeli viszonyok figyelembevételével, és a levelezésre szánt időbefektetése, beleértve az írás mellett az olvasást is, egészen megdöbbentő. A mennyiségi kérdéseknél is fontosabb lehet a levelekben feltároló szellemi és személyes örökség, amiből az alábbiakban néhány jellegzetességet emelünk ki.

¹Vö.: Ernő atya bevezető tanulmányával, amelyet a jelen kiadásból elhagytunk: *Avilai Nagy Szent Terézia levelei I.*, ford. Szeghy Ernő, Keszthely, 1943, 21. A magyarra lefordított levelek száma a jelen kiadásban 439.

Mindenekelőtt Teréz egy nagyra hivatott, de hétköznapi *emberként* jelenik meg előttünk a levelek olvasásakor. Ez az olvasás, ha jóhiszemű is, kérlelhette-nül ellenáll az idealizálásnak, azaz nem engedi másként látni Jézusról nevezett Terézt, mint egynek közülünk. A Szentanya a realitások talaján él és gyakran kényszeríti ugyanerre levelezőpartnereit is. Érzései vannak, amelyeket hitelesen kommunikál felénk, s éppen ezért eredményesen befolyásolja címzettjei gondolkodását és érzésvilágát is. Teréz rajongásig tud örülni a betegségében vagy a fáradtságában elfogadott gyümölcsöknek és más kedvességeknek. (187. levél) Megindul és őszinte fájdalmat él át, amikor a legtávolabbi ismerőse beteg lesz, ha ártatlan szenvedéssel találkozik vagy erején felül érzi vállain a felelősséget. (210. és 425. levél) Iróniája többször fordul át szarkazmusba és haragját nem egyszer nyíltan kommunikálja mások felé. (397. levél) A levelek Szerzőjét leginkább az engedetlenség hozza ki a sodrából, és élete végén is rendkívül kemény hangvételű írással reagál az ilyen helyzetekre. (423. levél) Nőiességét mind a vezetésben (123. levél), mind a szeretetgyakorlás módjában (164. levél) jól kamatoztatja. Kifejezőmódjának érzelemgazdagságát azzal érzékeltethetjük a legegyszerűbben, ha elmondjuk, hogy a magyar szöveg gondozásakor a leggyakoribb feladatunk az írásjelek cseréje volt. A spanyolban ponttal lezárt mondatok magyar fordításai ugyanis számtalanszor fejeztek ki óhajtatást, kérést és felszólítást, ami stilisztikailag felkiáltójelet kívánt meg, amennyiben el akartuk kerülni a hispanizmus csapdáját. Amikor Avila Szentje kérdésekkel és felkiáltásokkal tűzdelt, szenvedélyes leveleket ír élete végén is, legyenek azok negatív vagy

pozitív érzésektől fűtöttek, arról bizonyosan tanúskodnak, hogy Teréz szíve nem kérgesedett meg az alapítási küzdelmekben. Őszinte ember maradt gyarlóságaival és nagyszerűségével együtt.

Vezetőként autokratikusan viselkedik, amit állandó együttműködési készsége egészít ki. Azt, hogy eredményes és nagyformátumú vezető volt, kortársai közül még az ellenségei sem vitathatták el, ehhez elég a sikeres alapítások számára utalnunk. Hatékonyágát mégsem lehet kizárólag határozottságában és erőskező vezetői stílusában keresni, hiszen az ridegséget és félelmet is eredményezhetett volna közte és a rábízottak között. Sikere abból is fakadhatott, hogy élete végéig közvetlen maradt munkatársaival és szereteteivel. Ismerte övét és gondja volt a legelemibb szükségleteikre ugyanúgy, ahogy a spirituális éhségükre is. Ezzel a közvetlenséggel párhuzamosan távolságot tudott tartani saját hatalmától, és pozícióját mindig önkritikusan értékelte, levelei záró soraiban mindig a címzett szolgálójaként, leánnyaként nevezte meg magát. Az általa kinevezett előjárónak úgy vetette alá magát, hogy azok valódi vezetőként élhettek hatalmukkal. A Szentanya vezetői erényei közé tartozott diplomatikus kommunikációja is, amely elsősorban a feljebbvalók és támogatók megnyerésékor jelentett pótolhatatlan segítséget a sarutlan Kármelnek. (414. levél) Ön- és emberismerete taktikussá tették a kényes ügyek elsimításakor. (434. levél) Számos helyen találkozhatunk azzal, hogy közvetett vezetőként úgy jelenik meg Teréz, hogy az előjárók nevelő munkáját segíti. Kiáll amellett, hogy a Szabályok objektivitása mellett érvényre jusson a nevelésben és a vezetésben a differenciált terhelés: mindenkit adottságához és állapo-

tához mérten kísér a tökéletesség útján. (185. és 186. levél) Teréz korának gyermeke marad, amikor a bevett testi önsanyargatásokat alkalmazza, azonban nagyfokú szabadságot és ezzel korát megelőző bölcsességre mutat, ahogyan másokat óv ezek (túlzó) használatától. (133. és 165. levél)

Ezzel elérkeztünk a levelek két állandóan visszatérő motívumához: a testi és a lelki egészséghez. Nagy Szent Teréz levelei között alig olvashatunk olyat, amelyben a testi egészség kérdése ne merülne fel. Vagy saját betegségeiről mesél az Alapítónő vagy arra reagál, amit mások írnak ebben a témában. A járványok és a korabeli higiéniai hiányosságok mellett is feltűnő az a figyelem, amit az egészségre fordít Teréz. Ez látszik Lorenzo testvérenek írt levelében, ahol legalább hatórás alvási időt javasol (170. levél) vagy amikor ugyanennek a testvérenek a testi vezeklések helyett az engedelmeség belső önmegtagadását tanácsolja, hiszen Istennek szüksége van a testi épségére. (173. levél) Gracián atyához intézett levelében még az imádság elhagyása árán is buzdítást olvashatunk az egészségesebb életmódra. (205. levél) Mindez fontos kiegészítése az egyéb műveiben képviselt testképnek, amely hajlamosabb azt mindenáron a lélek alávetettjének tekinteni és ezért haszontalannak feltüntetni az emberi élet során. A testi egészség kérdése mellett a levelek állandó témája a spiritualitás is. Saját elragadtatásairól jóval szűkszavúbban nyilatkozik, mint más műveiben, azokat inkább gyakorlati szempontból közelíti meg, amikor a váratlanságuk miatt kínosnak nevezi őket. (165. levél) Egy-egy kinyilatkoztatásról, Istentől jövő indíttatásáról a levelekben is olvashatunk, azonban itt hétköznapiaként kezelve,

inkább konkrét tanácsokkal találkozhatunk, amelyek egyértelműen bizonyítják a Szentanya tapasztalatát az imádság és a lelki élet területén. Magabiztosan ítél és nyilatkozik a hozzá tanácsal forduló lelki ügyeiben és sokat ír arról, hogy mennyire nagyra értékeli saját kárán tanulva, ha a sarutlan atyák értő lelki vezetést adhatnak nővéreinek. A szenvedéseket a levelekben is az erkölcsi okság sajátos, pozitív változataként gondolja el: minden szenvedés Isten kitüntető figyelméről árulkodik, ebben is kölcsönhatásban állhattak Keresztes Szent János-sal, akiről több levelében is megindult lélekkel beszél. (212. levél) A Szentanya jellegzetes fordulata a levelek záradékában szereplő kívánsága: Isten tegye szentté a címzettet. Teréz leveleinek további sajátosságaként említendő a pneumatológiai hangsúly. Amíg az egyéb művei alapján krisztocentrikus lelkiségről beszélhetünk, a magyarul olvasható levelekben 244-szer fordul elő a Szentlélek neve, igaz, ennek a többsége a levelek élén álló áldásban szerepel. Ekként olvashatjuk a levélírás formai sajátosságaként is, de a levelek szövegvilágától nem lehet idegen az az értelmezés sem, amely az alapításokkal párhuzamosan kiterjedő terézi levelezésben a tanítványok pünkösöd utáni, Lélekkel telt időszakát idézi meg. Retorikailag a mellérendelések és akklamációszerű hálaadások egyaránt a Lélek működésének nyelvi kifejezéseként is olvashatóak.

Teréz szavai önkéntelenül is imába fordulnak számos levelében, ahogy ezt más műveinél is megszokhatta az olvasó. Kapcsolata az Úrral egyszerű, mindennapos valóság, az ő szavaival élve: jelenlét. Ebből az alapkapcsolatból kiindulva és ehhez visszatérve válhat a levelek szövege saját önismereti eszmélésének,

tudatosuló engedelmességének is a színterévé, hogy meghittebb kapcsolatba léphessen önmagával is. Az Úrral és önmagával egyre meghittebb kapcsolatba lépő Teréz, nővéreinek adott tanításában visszatérően evangéliumi és egyszerű: a szeretet parancsát hirdeti. Ez hajtja a legkülönfélébb emberekkel való őszinte kommunikációra és kapcsolattartásra, akár azon az áron is, hogy a halála előtt egy hónappal a temérdek feladott levél közül azt, amelyikről az feltételezi, hogy elveszett, még újra írja vagy tollba mondja. (437. levél) Életre váltotta a szavait: *„állják meg becsülettel a helyüket ebben a nagy üldözésben, mert ha Önök segítenek magukon, a jó Jézus is megsegíti Önöket! Bár alszik a viharos tengeren, mihelyt megnövekszik a veszély, elállítja a szeleket. Azt akarja, hogy kérjük Őt, s annyira szeret bennünket, hogy mindig keresi az alkalmat s igyekszik bennünket előbbre juttatni! Áldott legyen az Ő neve mindörökkön-örökké!”*

*

P. Szeghy Ernő OCD 1943-ban kiadott fordításának új sajtó alá rendezését Avilai Szent Teréz születésének ötszázadik évfordulója és az arra való ünnepi készülés inspirálta. A kiadás előkészítése során alapelvül az szolgált, hogy megőrizzük Ernő atya koncepcióját és fordításának minden értékét, tegyük azonban ezt úgy, hogy a 21. századi olvasó számára egyrészt közérthetőbbé, másrészt az elmúlt hetven év kutatási eredményeihez jobban illeszkedővé váljon ez a munka.

A fentebbi elvet úgy valósítottuk meg, hogy a levelek számozását minden esetben érintetlenül hagytuk, hiszen az elmúlt évtizedekben született hivatkozások

így maradhatnak érvényben. Tettük ezt akkor is, ha a napjainkban elfogadott spanyol kritikai kiadásban a datálás nem egyezett az 1920-as évekbeli spanyol kritikai kiadás adataival, amelyből Ernő atya fordította szövegét. Ha eltérést találtunk a dátumokban vagy a címzésben szereplő helynevekben, azt szögletes zárójelben az adott levelet bevezető lábjegyzet végén jeleztük. A szögletes zárójelben található szövegrészek mindenhol a saját, szerkesztői magyarázatunkat vagy kiegészítésünket jelölik.

Az előző kiadásban a levelek élén a főszövegben álló bevezető magyarázatokat lábjegyzetbe helyeztük és egyesítettük számozásukat a korábban csillaggal jelölt lábjegyzetekével.

Mind a levelek főszövegében, mind Ernő atya jegyzeteiben modernizáltuk az 1940-es évek helyesírását. Emellett stilisztikai változtatásokat (redundanciák felszámolása, egybe és különírás standardizálása, hispanizmusok [személyes névmás, részes és birtokos eset magyarban felesleges kitételének] kiküszöbölése) hajtottunk végre ott, ahol a magyar szöveg közérthetősége ezt megkívánta.

A teljes szövegben helyreállítottuk a nevek spanyol alakját, ahogy azt az Avilai Szent Terézről írt legutóbbi magyar nyelvű monográfia szerzője, Puskely Mária is tette. Kivételt tettünk a reform megkezdésétől számítva Terézzel, aki maga is a 4. levéltől kezdve új rendi nevével írja alá leveleit. Rajta kívül a magyar liturgikus nyelvben szélesebb körben is ismert Keresztes Szent Jánosnak és Alkantarai Szent Péternek hagytuk meg a magyar alakot. Ahol ugyan maga Teréz rövidítette le a neveket (pl. San Jerónimo nővér), de így a magyar olvasó számára nem

lett volna egyértelmű, hogy kiről van szó (több nővér is megkapta például a San Jerónimo titkot), ott kiírtuk a teljes nevet.

Mivel a levelek *Az alapítások könyvével* szorosan összetartoznak, ezért ahol ez utóbbi mű magyar fordítása kifejezetten hivatkozik egy levélre, célszerűnek tartottuk, kereszthivatkozásként, a levelekben is feltüntetni *Az alapítások könyvének* megfelelő helyeit. Ehhez a legújabb magyar kiadást vettük alapul: Avilai Szent Teréz, *Az alapítások könyve*, ford. Szeghy Ernő, Keszthely, 2011.

A fordító elő- és utószavát meghagytuk a főszöveg előtt és után, az előző kiadás életrajzi áttekintésének a helyén egy rövid, felsorolásszerű életrajzt helyeztünk el, amely a következő forrásra támaszkodik: PUSKELY Mária, *Avilai Teréz*, Pécs, 2011. Egyúttal ehhez a könyvhöz utaljuk az elmélyültebb, magyar nyelvű tájékoztatóra vágyó Olvasókat. Munkánk során erre a spanyol nyelvű kritikai kiadásra hagytuk: Santa Teresa, *Cartas*, ed. Tomas Alvarez, Burgos, 1997.

Ez a kiadás nem jöhetett volna létre, ha a Kármelita Világi Rend tagjai áldozatos munkájukkal be nem gépelik a mára csak nyomtatott formában létező 1943-as kiadás szövegét. Reméljük, hogy munkánkkal mi is hozzájárulhatunk Szent Terézia anyánk nagyra becsült és számunkra kedves örökségének magyarországi megismertetéséhez. Teréz leveleit olvasva beavatást nyerhettünk Szentanyánk egy előttünk korábban ismeretlen világába. Imáiba ajánljuk magunkat és leveleinek Olvasóit is.

A szerkesztők